

Nagytétény-CAMPONA

(Budapest, XXII. ker., Szent Flórián tér,
Hrsz.: 232422)

1999 június 15-én tovább folytatódott Budapest XXII. kerületében, Nagytétényben a 12 hétig tartó ásátás, amely immár a 4. évadba lépett. Az ideji kutatásokkal, hasonlóképpen az elmúlt időszak feltárásaihoz, a régi ásatási eredmények és azok pontos helyszíneinek azonosítása mellett a közeljövőben kialakítandó Campona-Régészeti Park tervezéséhez szükséges adatokat kívántuk tovább bővíteni.

Az ideji feltárások során három szelvénycsoporttal az erőd keleti főkapuja, a *Porta principalis sinistra* körzetében, az erőd főútja, a *via principalis* és az erőd falat belülről követő út, a *via sagularis* kereszteződésében dolgoztunk. (1. kép) A negyedik szelvénycsoportot a keleti kapu patkó alakú elfalazás mögötti terület megismerésére nyitottuk.

A megjelölt területekre a nagymérvű bolygatottság volt a jellemző. Ismereteink szerint az 1930-as évek közepén Paulovics István, (PAULOVICS 1957) majd őt követve az 1950-es években Fülep Ferenc is dolgozott a keleti kapu feltárásán. (FÜLEP 1962) A fennmaradt, megőrződött dokumentáció szolgáltatott hiányos információ miatt szüksé-

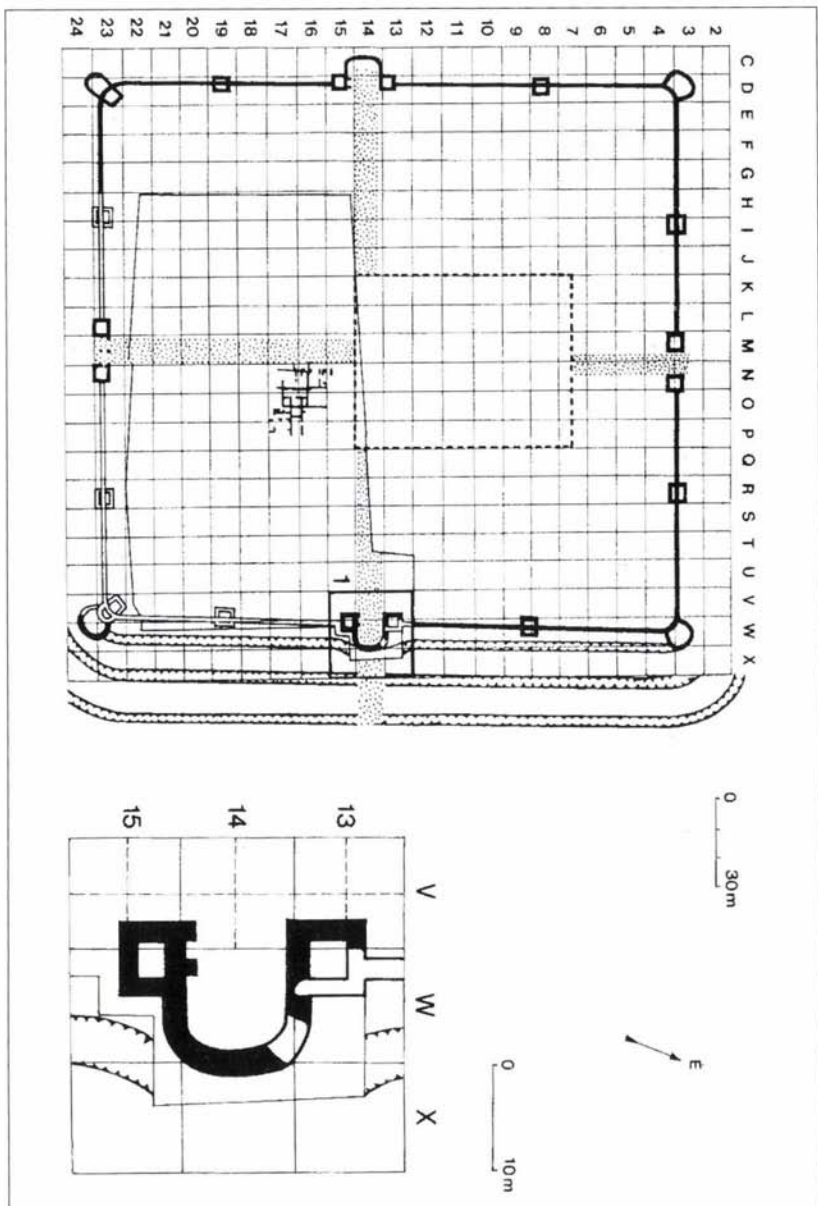
Nagytétény-CAMPONA

(Budapest, District XXII, St. Flórián Square, Tln.: 232422)

The fourth season of excavations in Nagytétény, 22nd district of Budapest, lasting on this occasion for 12 weeks, began on June 15, 1999. This year, similarly to former seasons, the goal was the authentication and the precise location of the old excavation results and also to add to the information necessary for the design of the projected Campona – Archaeological Park.

This year we set down three groups of trenches near the *Porta principalis sinistra*, the eastern main gate of the fort and at the crossing of the *via principalis*, the main road of the fort, and of the *via sagularis*, the road running along the inner side of the fort wall. (Figure 1) The fourth group of trenches was opened to learn about the territory behind the shoe-shaped wall of the eastern gate.

The designated areas can be characterised by extensive disturbance. As far as we know, István Paulovics excavated at the eastern gate in the middle of the 1930s. (PAULOVICS 1957) He was then followed by Ferenc Fülep in the 1950s. (FÜLEP 1962) Complementary and authenticating excavations were necessary

1. kép: Összkép a feltárásról
 Figure 1: Plan of the excavations

gessé vált a terület kiegészítő és hitelesítő feltárása.

A keleti kapu és szűkebb környezete az 1996-ban létrehozott, a pontos tájékozódást elősegítendő blokkrendszerünk szerint az észak-déli irányban a „V” és a „W”, kelet-nyugati irányú vonalon pedig a „13, 14, és a 15”-ös blokkok szelvényeibe esik.

Az 1998. év előkészítő munkálatait követve (KOCSIS 1998, 125.) tovább folytattuk a feltárást a V-13. blokk III. szelvényében, a keleti kapu északi tornya mögötti területen. Közvetlenül a mai felszín alatt már a 15-16. századi kerámiával keltezett épülettörmelékes réteg alatt 35-40 centiméter mélyen elértük a későrómai anyaggal datált réteget. A szelvényben a jelentős újkori bolygatás ellenére a 4. század végére keltezhető agyagfalú épület két helyiségét tártuk fel. A szelvény „b” szektorában kelet-nyugati irányú agyagfal déli oldalán egy kemencét tártunk fel, melynek szájnyílását élére állított kőlap-párral alakították ki. A kemence déli oldalán a 2. padlószint feltárása során egy púpos hátú csont fésű töredékei mellett későrómai kisbronzok, *chiara*, mázas és besímitott edények töredékeit találtuk. (2. kép)

Tovább folytattuk a keleti kapu északi átjárójába beépített újkori

because of the incomplete information furnished by the surviving and preserved documentation.

The eastern gate and its immediate environment can be found in the trenches of blocks “V” and “W” in a north-south direction and in those of blocks “13, 14 and 15” in an east-west direction according to the block system developed in 1996 to help pinpoint orientation.

Following the preparatory work in 1998 (KOCSIS 1998, 125.), we carried on with the excavations in trench III. of block V-13 in the area behind the northern tower of the eastern gate. We found the layers dated by late Roman pottery at a depth of 35-40 cm below a layer of building debris dated by pottery to the 15th-16th centuries, immediately under the present surface. Despite intensive modern disturbance, we unearthed two rooms from a clay-walled building dated from the end of the 4th century. We discovered an oven with a mouth constructed of a pair of stone slabs set on edge on the southern side of the east-west oriented clay wall in sector “b” of the trench. We found fragments of an arched-backed bone comb, late Roman bronze statuettes, a *chiara* and glazed and smoothed-in ceramics when we opened the 2nd floor level on the

2. kép: A kemence tűztere és kőlappal bélelt szájnyílása
 Figure 2: The kiln and the stone slab lining of the mouth of the oven

pince déli oldalán megmaradt felület feltárását a V-14. blokk III. szelvényében. (KOC SIS 1997, 84-85.) Úgy tűnik, hogy az itt még viszonylag épségben megőrződött rétegsort kaphatunk a kapu északi és részben déli átjárója mögötti *via principalis* szakaszának kutatásához. Az út felszínét még nem értük el, de a kapu 3. század végi elfalazását követő hasznosítására vonatkozólag annál több adatot kaptunk. Az 1970-es évek elején tervek születtek a kapu műemléki bemutatására, ezért a meglevő római falakat a kor színvonalán kiegészítették és a fal koronákat beton réteggel igyekeztek megvédeni. Feltehetőleg ekkor készítették azt a rézsút, aminek segítségével a szükséges építőanyagot a helyszínre hordhatták, de ekkor szedték

southern side of the oven. (Figure 2)

We continued the excavation of the remaining territory south of the modern cellar built into the northern opening of the eastern gate in trench III. of block V-14. (KOC SIS 1997, 84-85.) It seems that here there is a relatively intact layer series to help with

the investigation of the *via principalis* behind the northern and partly also the southern openings of the gate. We have not yet reached the surface of the road but have gained much information concerning the utilisation of the gate after its walling-in at the end of the 3rd century. Designs were conceived at the beginning of the 1970s for the presentation of the gate as a historic monument so the existing Roman walls were completed on the actual technical level and a layer of concrete was spread to protect the crown of the wall. Probably this was the time when the ramp was constructed on which the building material was transferred to the site, and also when the modern and the

ki a szelvény területére eső újkori és középkori rétegeket is. Ennek ellenére sikerült még azonosítanunk az újkori beásások mellett a középkori bolygatások alját és ezen a területen az első római földpadlóra omlott hamus, kormos pusztulási réteget is. Erről a padlóról egy 21 éremből álló kincslet is napvilágra került. A vászon zacskóban tartott érmek az égés során összetapadtak, szétbontásukon jelenleg is dolgoznak. Kiértékelésükre a későbbiek folyamán visszatérünk. Még egy padlófelületre hullott égésréteget találtunk az előző alatt. Minkét padló megléte a kapuátjáró későbbi, nem az eredeti funkció szerinti hasznosításáról árulkodik. A leletanyag előzetes vizsgálata alapján elmondható, hogy a kapu, és közvetlen környezete az elfalazását követően lakó funkciót kapott. Ez a funkció a kísérő leletanyag tanúsága szerint még a 15. század első felében is megmaradt, csak ekkor bontják le a tornyok még álló falait és hasznosítják ismét az itt talált építőanyagot. (3. kép)

Hasonló eredményekre jutottunk a keleti kapu déli tornya mögötti terület feltárása során a V-15 blokk I., II., III. és IV. szelvényében. A déli átjáró mögötti területen találtuk meg 1998-ban az észak-déli csatornát és a két párhuzamosan futó ke-

medieval layers were removed in the area of the trench. Still we could identify, beside the modern disturbances, the bottom of the medieval pits and also the ashy, sooty devastation layer which had fallen over the first Roman dirt floor. A hoard find of 21 coins was also found on this floor. The coins, kept in a linen bag, stuck together in the course of burning and the restorers are still working on their separation. Later we shall return to their evaluation. We found yet another burnt layer fallen on a floor level under the previous one. The existence of both floors imply a later utilisation of the gateway different from its original function. It can be seen from the preliminary analysis of the material that the gate and its close vicinity was used as a residence after its walling in. This function existed, according to the find material, even in the first half of the 15th century, when the still standing walls of the towers were pulled down and the building material was re-utilised. (Figure 3)

We had similar results from the excavations of the area behind the southern tower of the eastern gate in trenches I, II, III and IV of block V-15. In 1998, we found the north-south running canal and the places

3. kép: A keleti kapu mögötti terület felárás közben
 Figure 3: The area behind the eastern gate during excavation

let-nyugati régi kutatóárkok helyét az I. szelvényben. (KOC SIS 1998, 124.) Az újkori, középkori bolygatások mellett megtaláltuk a két kutatóárkok közti földnyelv feltárása során a *via principalis* két rétegét. Az útfelületeket 10-15 centiméter vastag apró kavicsos letaposott, kemény föld alkotta. Az alsó útréteg humuszra települt. Felszíne azonos szinten volt, mint az első évben előkerült csatorna fedlapja. A nyugat felé emelkedő felületéről, a vastag föld feltöltésből egy ló koponya került elő. A 20-25 centiméter vastag agyagos földbetöltődésen alakult ki a második útréteg. (4. kép)

Ezen az útrétegen 35-40 centiméter vastag épülettörmelék pusztulási réteget találtunk, ahol több bélyeges téglát is feltártunk. Ennek a letaposott pusztulási rétegnek a te-

of the two parallel research trenches in trench I behind the southern opening. (KOC SIS 1998, 124.) Beside the modern and medieval disturbances, we found two layers from the *via principalis* during the excavation of the strip of land between the two trenches. The road

surfaces were composed of a 10-15 cm thick, hard trodden soil with small pebbles. The lower level of the road lay on humus. Its surface was at the same height as the lid of the gutter found the previous year. A horse skull was found in the thick soil fill on the surface slightly rising towards the west. The 2nd road level was deposited over the 20-25 cm thick clayey fill. (Figure 4)

We found a 35-40 cm thick devastation layer with building debris on this road level, which contained several stamped bricks. We unearthed the grave of an infant in a north-south oriented grave without grave-goods on top of the trodden devastation layer in sector "c" of trench I. We could not observe the spot of the grave, only the bones of the skull were in original posi-

tejéről az I. szelvény „c” szektorában egy melléklet nélküli észak-déli tájolású bolygatott csecsemő sírt tártunk fel. Sírfoltot nem észleltünk, a váznak csak a koponya csontja maradt a helyén. A feltehetőleg későközépkori sír gödrét a kapuzat bontási törmelékebe ásták egy keletnyugati irányú későközépkori, újkori fal északi oldalának tövébe.

Az észak-déli csatorna nyugati oldalán az I. szelvény „b” szektorában a legalsó útfelület alatti humuszos földben a csatorna építésével átvágott faszenes, hamus földbetöltésű beásást találtunk az egyik régi kutatóárok újbóli kitisztítása során. A humuszos rétegből szürke bepecsételt pannóniai edénytöredékeket tártunk fel, míg a beásásból egy kék, fehér szálból sodort üveg gyűrű került elő. Feltárásaink során ez a réteg és leletanyaga bizonyult a legkorábbi, eddig hitelesen nem dokumentált, feltehetőleg a palánk periódushoz tartozó anyagnak. (5. kép)

A déli torony mögötti terület a V-15. blokk III. szelvénye alá esik. Az 1998-as előkészítő munkák után az idén már római leletanyaggal kísért rétegekben az erődfallal párhuzamosan futó 45 centiméter széles agyagfalat és rá merőleges osztófalat találtunk a „b-d” szektorban. A falak agyagpadlót fogtak közre amit újkori beásások bolygattak. A padló

4. kép: A *via principalis* két rétege
Figure 4: The two layers of the *via principalis*

tion. The pit of the probably medieval grave was dug into the debris of the demolished gate at the foot of an east-west oriented late medieval or modern wall.

We found a pit with an ashy and charcoal fill, cut by the channel construction, in the humus earth under the lowermost road level on the western side of the north-south oriented channel in sector “b” of trench I during the repeated cleaning of an old research trench. We uncovered fragments of grey, stamped Pannonian sherds in the

5. kép: A *via principalis* alatti É-D-i csatorna és a korábbi beásás foltja.

Figure 5: The N-S channel under the *via principalis* and the findspot of the earlier pit

és a falak elbontása után két rétegben északnyugat felé lejtő vörösre égett rézsűt tártunk fel. A feltárt rézsű az erőd falát támasztó földsánc maradványa volt, amit a későrómai időben elbontanak, hogy a biztonságosabbnak ítélt fal alatt hozzanak létre új szálláshelyeket. Az első és a második égésréteg között 20-30 centiméter vastag faszenes, tegulatörmelékes omladék helyezkedik el, ami kemény agyagos földfelszínre hullott. (6. kép) Ebből rétegből vas *umbo*, síküveg, töredék, nyolc érem, *terra sigillata* és vörös festésű kerá-

humus layer while a blue glass finger-ring twisted from a white thread was discovered in the pit. This layer and its find material proved to belong to the earliest, not yet authentically documented features of a probable timber fort period. (Figure 5)

The territory behind the southern tower was in the area of trench III. of block V-15. After the preparatory works in 1998, we excavated this year in layers with Roman find material. In sector "b-d" we unearthed a 45 cm wide clay wall running parallelly to the wall of the fort. The walls enclosed a clay floor, which was broken by modern pits. Having removed the walls and the floor, we found two layers of a red-burnt ramp sloping towards the northwest. The unearthed ramp was the remains of the earthen rampart buttressing the wall of the fort, which was pulled down in the late Roman period to give place to the new residential buildings under the wall, where they were considered to lie in greater safety. A 20-30 cm thick debris layer with charcoal and tegula fragments was found between the first and the second burnt layers, which fell over a hard clay ground surface. (Figure 6) This layer contained an iron *umbo*, frag-

mia töredékei kerültek elő. Az agyagfal földpadlójának szintjében a „c” szektorban a nyugati szelvényfal alá nyúló kemence maradványát is feltártuk. A *via sagularis* rétegeit itt még nem értük el. Az eddigi leletanyag és rétegsor a kapu elfalazását követő időszak bizonyítékai. (7. kép)

Az utolsó szelvénycsoport a W-14. blokk III. és IV. szelvénye a keleti kapu előterébe, a patkó alakú elfalazás belsejébe vezet bennünket, ahol a *via principalis* azonosításra húzott 1997-es kutatóárkunk alkalmával dolgoztunk elő-

6. kép: A "vallum", földsánc visszabontott maradványának be-
rétegződése.

Figure 6: The layers of the "vallum", the stratification of the
demolished earthen rampart

7. kép: Egy kemence tűztere a *via sagularis* felett

Figure 7: The firing space of an oven above the *via sagularis*

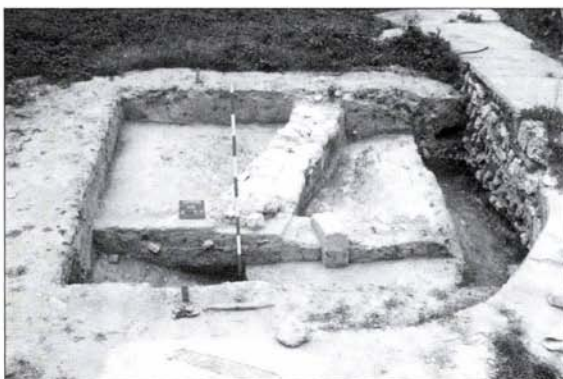
ments of plain glass, eight coins, fragments of Samian wares and red painted pottery. We also unearthed the fragments of an oven stretching under the western wall of the trench in sector "c" on

the level of the dirt floor of the clay wall. We have not yet reached the layers of the *via sagularis* here. The find material and the layer series are evidence from the period following the walling-in of the gate. (Figure 7)

The last group of trenches, trenches II

szőr. Akkor az út helyén árkot és hídszerkezet maradványait találtuk, most az árok kiterjedését kívántuk meghatározni.

Az elfalazás mögött a római rendszertől néhány fokkal eltérő észak-déli irányú sárga agyagba rakott fal alsó kősorát találtuk. A fal nyugati oldalán egy kelet felé lejtő agyagos föld felületű rézsút találtunk, ami fölött kizárólag 15-16. századi halvány-sárga karcolt mintájú, és festett, különböző típusú használati kerámia került elő. (8. kép) A rézsún 45-50 centiméter széles sávban 15-20 centiméter vastagságú barna, szerves anyag maradványt észleltünk. A rézsú bontása során már csak későrómai leletanyagot hoztunk napvilágra a több rétegben építési törmelékkel betöltött árok anyagából.

8. kép: A keleti kapu elfalazása mögötti keleti rézsű feltárás közben
Figure 8: The eastern ramp behind the wall of the eastern gate during excavation

and IV of block W-14, was located in the foreground of the eastern gate, inside the horse-shoe-shaped wall, where we first worked in 1997 in a trench opened to identify the *via principalis*. At that time, we found a trench and the remains of the bridge construction where the road was, and now we tried to define the extent of the ditch.

Behind the walls, we found the lower row of stones from a north-south oriented wall sunk into yellow clay, which diverted by a few degrees from the direction of Roman system. We discovered a ramp with a clayey soil surface sloping eastwards on the western side of the wall. The finds above it were all from the 15th-16th centuries: light yellow sherds with incised

Kocsis László

Irodalom/References:

FÜLEP 1962 – FÜLEP F., Nagytény, római tábor. Budapest Műemlékei II. Budapest (1962) 643–652.

KOCSIS 1997 – KOCSIS L., Nagytétény-Campona 1997 (Budapest XXII. kerület) Aquincumi füzetek 3 (1997) 79-88.

KOCSIS 1998 – KOCSIS L., Nagytétény-Campona 1998 (Budapest XXII. kerület) Aquincumi füzetek 5 (1999) 121-130.

PAULOVICS 1957 – JÁRDÁNYI - PAULOVICS I., Nagytétényi kutatások, Régészeti Füzetek 3 (1957)

patterns and painted household pottery of various types. (*Figure 8*) We observed the remains of some brown organic material in a thickness of 15-20 cm along a 45-50 cm broad band on the ramp. During the excavation of the ramp we found only Late Roman finds in the fill of the trench containing building debris in multiple layers.

László Kocsis